

Výchovný ústav Obořiště, příspěvková organizace

Zpráva z návštěvy zařízení

Adresa zařízení:	Obořiště 1, 262 12 Obořiště
Zřizovatel:	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Ředitel:	Mgr. Jiří Procházka
Typ zařízení:	výchovný ústav
Kapacita:	43 dětí
Datum návštěvy:	20. – 21. května 2019
Datum vydání zprávy:	14. srpna 2019
Návštěvu provedli:	Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Štěpán Jílka, Mgr. Anna Láníčková, Mgr. Barbora Matějková, Mgr. Viktor Vanžura

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv

Obsah

Úvodní informace	3
Shrnutí	6
Pobyt dítěte v zařízení	7
1. Příjem dítěte.....	7
2. Hodnotící systém.....	7
3. Trávení volného času	10
4. Stravování.....	11
5. Oblečení	12
6. Přístup k vlastním mobilním telefonům.....	12
7. Testování na výskyt návykových látek	13
8. Stížnostní mechanismus.....	14
Soukromí dětí	15
9. Informace o školním prospěchu.....	15
10. Pokoje dětí	15
11. Toalety a sprchy	16
Přehled opatření k nápravě	17

Úvodní informace

Systematická návštěva a její cíl

Na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv¹ vykonávám činnost národního preventivního mechanismu, v jehož rámci provádím **systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě**. Důvodem omezení na svobodě je rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo závislost osoby na poskytované péči. Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob omezených na svobodě před všemi formami špatného zacházení.² Výchovné ústavy představují zařízení ve smyslu § 1 odst. 4 písm. a) zákona o veřejném ochránci práv.

Návštěvy probíhají zásadně neohlášeně a jejich provedením zpravidla pověřuji pracovníky Kanceláře veřejného ochránce práv.³ Pracovníky jsou právníci, psychologové, speciální pedagogové a sociální pracovníci. Šetření spočívá v prohlídce zařízení, pozorování, rozhovorech s vedoucím, zaměstnanci a umístěnými dětmi, studiu vnitřních předpisů zařízení a dokumentace, včetně zdravotnické.⁴ Charakter návštěv je **preventivní, s cílem působit do budoucna** a zvyšovat standard péče o děti s nařízenou ústavní nebo ochrannou výchovou v České republice.

Zpráva z návštěvy a vyjádření zařízení

Z každé systematické návštěvy **pořizuji zprávu, jejíž součástí mohou být návrhy opatření k nápravě**. Zpráva slouží k dialogu se zařízením a jako vodítko k prevenci nebo odstranění špatného zacházení. Zpráva nepopisuje praxi zařízení, která odpovídá dobrým standardům zacházení. Proto může působit negativním dojmem. Prosím čtenáře, aby zprávu četli s tímto vědomím a nepovažovali mé závěry za nedocenení náročné práce zařízení.

Zprávu zašlu zařízení a vyzvu je, aby se k mým zjištěním a navrženým opatřením vyjádřilo.⁵ Jsem připravena zabývat se předloženými argumenty. Navržená opatření k nápravě jsou zpravidla různá svou naléhavostí, náročností a dobou potřebnou k provedení. Při jejich formulaci navrhuji také termín realizace, přičemž očekávám, že zařízení jej buď respektuje, anebo odůvodněně navrhne jiný termín. Pro snazší orientaci poskytuji v závěru zprávy jejich přehled.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Špatným zacházením se rozumí jednání, které nerespektuje lidskou důstojnost a dosahuje určitého stupně závažnosti (samo o sobě, nebo při kumulativním účinku jednotlivých zásahů). Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy může mít špatné zacházení například podobu nezajištění bezpečí, nerespektování lidské důstojnosti, práva na soukromí, posilování závislosti na poskytované péči, anebo nerespektování sociální autonomie.

3 V souladu s § 25 odst. 6 zákona o veřejném ochránci práv.

4 V souladu s § 21a ve spojení s § 15 zákona o veřejném ochránci práv.

5 Ustanovení § 21a odst. 3 a 4 zákona o veřejném ochránci práv.

- Bezodkladná opatření je třeba provést zpravidla do 7 dnů od obdržení zprávy. Je-li jejich realizace náročná, je třeba je provést v nejkratší možné době. Za bezodkladná pokládám opatření, která považuji za naléhavá a přikládám jim velkou důležitost, anebo která považuji za objektivně snadno realizovatelná.
- Opatření s delší lhůtou je třeba provést ve stanovené lhůtě, zpravidla do jednoho, tří, šesti měsíců, jednoho roku.
- Opatření s průběžným plněním formuluji tam, kde je třeba zavést do praxe určitý pracovní postup nebo styl práce, nebo naopak něčeho se napříště zdržet. Očekávám, že se tak stane bezodkladně a bude se dbát na uplatňování do budoucna.

Očekávám, že zařízení ve vyjádření ke zprávě (1) sdělí, že opatření bylo realizováno a jak, nebo (2) kdy a jak se tak stane, nebo (3) navrhne jeho alternativu.

Shledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným, vyrozumím je o tom. Mohu si rovněž vyžádat doplňující vyjádření. Rozhodující je pak vysvětlení zjištěných pochybení, doložení navržených opatření k nápravě či hodnověrný příslib jejich realizace. **Neshledám-li vyjádření zařízení nebo dalších oslovených orgánů dostatečným**, vyrozumím o tom nadřízený úřad (případně vládu, není-li nadřízeného úřadu), případně informuji veřejnost.⁶ Rovněž mohu přijet na kontrolní návštěvu.

Po ukončení vzájemné komunikace **zveřejním anonymizovanou zprávu z návštěvy zařízení** (s výjimkou jmen osob pověřených vedením zařízení), včetně obdrženého vyjádření, na svých internetových stránkách⁷ a v databázi Evidence stanovisek ochránce ESO.⁸

Po provedení série souvisejících návštěv **vydávám tzv. souhrnnou zprávu**. Tu také zveřejňuji a doručuji příslušným orgánům veřejné moci. V souhrnné zprávě bez vazby na konkrétní navštívené zařízení shrnuji svá zjištění a doporučená opatření k nápravě, navrhuji systémová doporučení, případně formuluji standard dobrého zacházení. Cílem také je, aby zpráva byla k dispozici nenavštíveným zařízeními jako vodítko k odstranění nebo prevenci špatného zacházení.

6 Tzv. sankční opatření, u kterých se postupuje obdobně podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

7 Veřejný ochránce práv - ombudsman [online]. Brno: © Kancelář veřejného ochránce práv [cit. 2018-02-05]. Dostupné z <http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>.

8 Evidence stanovisek ochránce (ESO) je dostupná z <http://eso.ochrance.cz/Vyhledavani/Search>.

Charakteristika zařízení

Výchovný ústav Obořiště je příspěvkovou organizací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a sídlí v budově bývalého paulánského kláštera. Předmětem jeho činnosti je zajišťování péče a přímého zaopatření chlapcům starším 15 let se závažnými poruchami chování, kterým byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Proklamovaným účelem činnosti zařízení je vytváření optimálních podmínek pro náhradní výchovnou péči o dítě v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení si klade za cíl zajišťovat podporu a přípravu možného návratu dítěte do rodinného prostředí a jeho zařazení do praktického života po ukončení pobytu.

Maximální kapacita zařízení je 43 chlapců. Při provádění systematické návštěvy jich bylo v zařízení evidováno 34, fyzicky přítomno bylo 26 chlapců (3 byli na útěku, 5 na letní olympiádě pro chlapce z diagnostických a výchovných ústavů). Celkem 29 chlapců pobývalo v zařízení na základě rozhodnutí soudu, kterým byla nařízena ústavní výchova, 1 chlapec na základě předběžného opatření a 4 chlapci pak na základě zaopatřovací smlouvy.

Chlapci jsou rozdělení do 6 výchovných skupin. Tři výchovné skupiny se nacházejí v hlavní budově, další dvě v samostatném dvojdomku. Šestá výchovná skupina je umístěna v domku rodinného typu v areálu zařízení. Zařízení má také k dispozici samostatnou bytovou jednotku pro chlapce, kteří se připravují na odchod ze zařízení.

Součástí zařízení je střední škola s nabídkou učebních oborů *truhlář* (tříletý učební obor), *zedník* (tříletý učební obor) a *práce ve stravování* (dvouletý učební obor). Učebny pro teoretickou část výuky a cvičná kuchyně se nacházejí v hlavní budově. Truhlářská a zednická dílna jsou umístěny v samostatných budovách v areálu školského zařízení.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla ve dnech 20. – 21. května 2019 bez předchozího ohlášení. Ředitel byl o návštěvě osobně informován při jejím zahájení. Zaměstnanci Kanceláře veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“) mu předali pověření k provedení návštěvy a vyžádali si potřebnou součinnost a dokumentaci.

Návštěvu provedli pracovníci Kanceláře Mgr. Bc. Tereza Gajdušková, Mgr. Anna Láníčková, Mgr. Barbora Matějková a Mgr. Štěpán Jílka. Na šetření se též podílel pověřený expert z oboru speciální pedagogiky Mgr. Viktor Vanžura.

Zaměstnanci Kanceláře navštívili prostory většiny výchovných skupin, učeben a dílen. V rámci návštěvy pozorovali podmínky a průběh péče o chlapce, studovali spisovou dokumentaci, hovořili s ředitelem zařízení, vedoucím vychovatelem, sociálními pracovníky, speciální pedagožkou, zdravotnicí, vychovateli a s přítomnými chlapci. Na místě zastižený personál poskytl veškerou součinnost, za což děkuji.

Shrnutí

V zařízení jsem nenarazila na případy špatného zacházení. Naopak jsem se seznámila s několika příklady dobré praxe. **Pozitivně tak hodnotím například praxi zařízení v navazování kontaktu s rodinou**, která probíhá prostřednictvím společné schůzky rodiny se zaměstnanci zařízení při příležitosti první dovolenky chlapců.

Kladně se také stavím k nastavení hodnotícího systému, který je slovní a je postaven především na pozitivní motivaci umístěných chlapců. Zároveň respektuje jejich práva a je transparentní. Umístění chlapci i personál se v něm velice dobře orientují.

Pozitivně vnímám **vstřícný přístup zařízení k umístěným chlapcům**. Personál má o chlapcích a jejich záležitostech výborný přehled. To platí i v případě ředitele zařízení, který jej získal za svého minulého působení na pozici vedoucího vychovatele a nadále jej udržuje prostřednictvím pravidelných týdenních individuálních pohovorů s jednotlivými chlapci, kteří o to projeví zájem. Za zmínku stojí také **vřelý vztah ke chlapcům ze strany většiny personálu, zejména pak mistrů odborného výcviku**.

Kriticky se ve zprávě vyjadřuji pouze k několika jednotlivostem. Jako **nejzávažnější z nich přitom vnímám praxi zařízení v oblasti testování chlapců na výskyt návykových látek**. Za současné podoby příslušné legislativy totiž nemá postup zařízení oporu v právních předpisech.

Pobyt dítěte v zařízení

1. Příjem dítěte

Přijetí dítěte má být realizováno v úzké spolupráci se všemi příslušnými zúčastněnými. Zařízení má projednávat s dítětem, osobou odpovědnou za výchovu a relevantními subjekty přání a představy, očekávání, cíle a možnosti péče. Názor všech zúčastněných má být aktivně zjišťován, zvažován a měla by mu být přikládána váha.⁹ Zařízení má seznamovat děti a osoby odpovědné za výchovu s jejich povinnostmi vyplývajícími z pobytu nebo činnosti dítěte v zařízení a s postupy pro podporu a kontrolu jejich naplňování a s důsledky při nedodržení povinností.¹⁰

Zařízení při příjmu dítěte postupuje následovně. Pokud s tím nově umístěný chlapec a jeho zákonní zástupci souhlasí, na první dovolenku, která obvykle následuje po dvou až třítydenním pobytu v zařízení, chlapce doprovází ředitel zařízení, etoped nebo vedoucí vychovatel. Účelem tohoto postupu je navázání kontaktu se zákonnými zástupci nově umístěných chlapců, jejich informování o pravidlech zařízení, o průběhu adaptace jejich dítěte na život v zařízení a o dalším předpokládaném postupu. Po této schůzce ponechávají chlapce na víkendové dovolence, ti se pak z ní vrací již samostatně. Ředitel zařízení i vedoucí vychovatel shodně uvedli, že se jim tento postup v praxi velice osvědčil. Prostřednictvím osobního setkání obvykle dochází k navázání užší spolupráce a důvěry mezi zákonnými zástupci chlapců a zařízením. Zaměstnanci mimoto také v některých případech získají od zákonných zástupců informace, které jsou využitelné pro další práci s dítětem.

Popsaný postup považují za dobrou praxi. Navázání vztahu a kontaktu s rodinou umístěných dětí hned v začátcích jejich pobytu v zařízení sehraje klíčovou roli v práci se samotným dítětem i jeho rodinou.

2. Hodnotící systém

Dítě s nařízenou ústavní výchovou má právo být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat.¹¹ Toto právo dítěte je v praxi obvykle naplňováno prostřednictvím hodnotícího systému, který by měl:

- být pro děti i zaměstnance zařízení transparentní,
- respektovat cíle, zásady a principy péče a práva všech zúčastněných osob,

9 Příloha č. 1 k Výnosu ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. 17/2018, Standardy kvality péče o děti ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči (dále jen „Standard“), Standard 2.1.

10 Standard 2.3.

11 Viz § 20 odst. 1 písm. l) zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy“).

- upřednostňovat pozitivní motivaci dítěte.¹²

Pedagogičtí pracovníci i děti by měli být seznámeni s možnými následky nepatřičného chování dětí a zvolené výchovné postupy by měly být v souladu s výchovnými cíli, přiměřené a časově omezené.¹³ Hodnotící systém musí být stanoven vnitřním řádem.¹⁴

V zařízení se využívá systém slovního hodnocení, který lze rozdělit na:

- **denní hodnocení** – hodnocení v době vyučování nebo odborného výcviku je zapisováno do průkazů žáků, při ostatních činnostech je hodnocení zapisováno do interního elektronického systému,
- **týdenní hodnocení** – hodnocení prováděné kmenovými vychovateli v rámci výchovné skupiny, zařazování chlapců do motivačních kategorií 0 a 1 (viz níže),
- **měsíční hodnocení** – za příkladné úsilí a výsledky při plnění svých povinností jsou chlapci v rámci celoustavní komunity odměňováni finanční odměnou nebo věcným darem.

0	1
útěk, přetažená dovolená	nedopustí se útěku, přetažené dovolené
donášení, přechovávání, užívání drog a alkoholu	nedopustí se donášení, přechovávání, užívání drog a alkoholu
porušení předpisů a pokynů k bezpečnosti a ochraně zdraví (např. kouření , poškození zařízení a majeku VÚ, opuštění pracoviště, nenahlášení úrazu ped. dozoru)	nedopustí se porušení předpisů a pokynů k bezpečnosti a ochraně zdraví (např. kouření, poškození zařízení a majeku VÚ, opuštění pracoviště, nenahlášení úrazu ped. dozoru)
šikana, fyzické napadání	nedopustí se šikany, fyzického napadání
krádež, trestná činnost, podvod	nedopustí se krádeže, trestné činnosti, podvodu
hrubé slovní urážky	nedopustí se hrubé slovní urážky
porušení léčebného režimu	neporuší úmyslně léčebný režim
nepředložení průkazu	předloží průkaz
neuzavře kontrakt (po ukončeném adaptačním období)	uzavře kontrakt (po ukončeném adaptačním období)
bez vycházek dle uloženého výchovného opatření	plánované samostatné vycházky se souhlasem vychovatele v Út až Čt s celkovým rozsahu 4 hodin a So nebo Ne v rozsahu 7 hodin
večeřka ve 22:00 hodin	prodloužená večeřka po dohodě v Pátek a v Sobotu maximálně do 23:30 hodin
používat vlastní mobilní telefony v době svého osobního volna	používat vlastní mobilní telefony i nad rámec osobního volna se souhlasem vychovatele
	možnost podání žádosti na Domeček
	možnost přechodného ubytování mimo školské zařízení

Obr. 1 Motivační kategorie

12 Standard 2.20.

13 Standard 2.21.

14 Viz bod 5 písm. a) přílohy k vyhlášce č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Chlapci jsou dle svého chování zařazováni do dvou motivačních kategorií (viz obr. 1). Zjednodušeně řečeno, pokud je chování chlapců bezproblémové, jsou zařazeni do kategorie 1. V případech, kdy tomu tak není, jsou chlapci zařazeni do kategorie 0. Chlapci v kategorii 1 mohou využívat specifických výhod. Chlapcům v kategorii 0 jsou tyto výhody odepřeny a v návaznosti na závažnost jejich prohřešku je jim uloženo výchovné opatření.

Rozřazování do kategorií probíhá při týdenním hodnocení, které provádí kmenoví vychovatelé v rámci jednotlivých výchovných skupin. Chlapci však mohou být do obou kategorií zařazeni kdykoli v průběhu týdne. Sledováno je zejména to, aby chlapci dostali ke svému chování co nejrychlejší zpětnou vazbu, a to jak negativní, tak i pozitivní.

Krom těchto motivačních kategorií mohou být chlapci zapojeni do dvou motivačních programů. Jedná se o programy „Domeček“ a „Střecha – Byt“.

Domeček	Střecha - Byt
před podáním písemné žádosti na "Domeček" bude 2 týdny bez přerušení v 1. kategorii	
požádá vychovatele o svolání vých. týmu k přestupu	požádá oba sk. vychovatele o doporučení přestupu
nemá dluhy nebo aktivně pracuje na jejich snižování a splácení	nemá dluhy nebo aktivně pracuje na jejich snižování a splácení
neporuší závažným nebo opakovaným způsobem VŘ	neporuší závažným nebo opakovaným způsobem VŘ
pracuje na uzavření a plnění treninkových programů	pracuje na uzavření a plnění treninkových programů
samostatné vycházky po dohodě a se souhlasem sk. vychovatele	samostatné vycházky po dohodě se sk. vychovatelem
prodloužená večeřka dle dohody se sk. vychovatelem v (Pátek a v Sobotu)	večeřka dle dohody se sk. vychovatelem
používat vlastní mobilní telefony i nad rámec osobního volna se souhlasem vychovatele	používat vlastní mobilní telefony nebo jiné obdobné komunikační prostředky, PC v době svého osobního volna
možnost podání žádosti na "Střechu-byt"	
možnost přechodného ubytování mimo školské zařízení	možnost přechodného ubytování mimo školské zařízení
možnost mimořádné finanční nebo věcné odměny dle výběru dítěte v celkové výši 500,- po uplynutí každého třetího kalendářního měsíce pobytu na domečku	možnost mimořádné finanční nebo věcné odměny dle výběru dítěte v celkové výši 500,- po uplynutí každého třetího kalendářního měsíce pobytu na střeše nebo v bytě
přednostní možnost výběru ústavní akce (prázdniny)	zásadně přednostní možnost výběru ústavní akce (prázdniny)
možnost hrazení individuální zájmové činnosti možnost hrazení letní aktivity	možnost hrazení individuální zájmové činnosti možnost hrazení letní aktivity
možnost příspěvku na kurz autoškoly	možnost příspěvku na kurz autoškoly

Obr. 2 Motivační programy 6. výchovné skupiny

V případě, že jsou chlapci zařazeni v kategorii 1 po dobu dvou po sobě následujících týdnů, mohou požádat o zařazení do 6. výchovné skupiny, která sídlí v domku rodinného typu v areálu zařízení, v tzv. „Domečku“. Režim 6. výchovné skupiny je obecně volnější, než je tomu u ostatních výchovných skupin. Chlapci bydlící v Domečku navíc mohou požívat

dalších výhod (viz obr. 2), jako například možnost samostatných vycházek, jejichž časové omezení je závislé na domluvě s kmenovým vychovatelem, možnost čerpání příspěvku na kurz autoškoly či individuální zájmové činnosti. Na každém pokoji je také chlapcům k dispozici samostatný PC, který mohou ve svém volném čase neomezeně využívat. S výhodami se také pojí nové povinnosti. Chlapci se učí samostatně hospodařit s peněžními prostředky, a to jak na provozní, tak i na zájmové činnosti. Jsou také vedeni k tomu, aby si samostatně připravovali stravu a prováděli běžné domácí práce. Pro setrvání „na Domečku“ se musejí chlapci vyvarovat závažného nebo opakovaného porušení vnitřního řádu nebo úmyslného neplnění či ignorování dohodnutých kontraktů¹⁵, které jsou součástí programu rozvoje osobnosti dítěte (dále jen „PROD“).

V nadstavbě Domečku je zřízen samostatný byt. Zde mohou být umístěni chlapci, kteří se osvědčí při pobytu na Domečku a jsou schopni fungovat s ještě větší mírou samostatnosti. Účelem pobytu v programu „Střecha – Byt“ je příprava chlapců na zcela samostatné zvládnání každodenních činností.

Dotyčný hodnotící systém považují za dobrou praxi. Na první pohled je patrné, že jeho hlavním aspektem je pozitivní motivace umístěných chlapců. Za příkladné chování jsou oprávněni požívat četné výhody, v opačném případě jim zařízení poskytuje „standardní“ podmínky a na jejich právech je případně omezuje pouze na základě řádně uložených výchovných opatření. Pravidla jsou jasně a jednoduše stanovena. Umístění chlapci i personál se v nich dobře orientují.

3. Trávení volného času

Při organizaci činnosti dětí by zařízení mělo zajistit vhodný poměr mezi volným a řízeným časem dětí.¹⁶ Zařízení by mělo preferovat a vytvářet příležitosti k tomu, aby dítě využívalo veřejně dostupných služeb mimo zařízení.¹⁷

3.1 Zařízením organizované aktivity

Zařízení nabízí umístěným chlapcům širokou paletu zájmových kroužků, např. turistický, zahradní, taneční, počítačový, filmový atp. Chlapci však o ně jeví zájem pouze sporadicky. Namísto toho raději chodí na brigády.¹⁸ Výrazným motivačním prvkem je pro chlapce pochopitelně finanční odměna.

Z pozorování fungování jednotlivých výchovných skupin byly patrné značné rozdíly mezi aktivitou skupinových vychovatelů v oblasti navrhování a realizace atraktivních činností. Propastné rozdíly v nasazení a v přístupu k práci reflektovali také samotní chlapci, když uváděli, že v zařízení působí vychovatelé, z nichž mají pocit, že o chlapce nejeví valný zájem, nevymýšlí žádné atraktivní činnosti, nikam s nimi nejdou. A naopak jsou takoví

15 Kontrakt je dílčí úkol, který si stanovují chlapci ve spolupráci s etopedem a kmenovým vychovatelem. Jeho účelem je posun kompetencí chlapců v oblastech, kde jim to činí problémy.

16 Standard 2.24.

17 Standard 2.25.

18 Brigádám se podrobněji věnuji v následující části.

vychovatelé, kteří neustále nabízejí pestré činnosti, střídají aktivity, domlouvají program mimo zařízení a snaží se získat potřebné finanční prostředky.

Domnívám se, že nastavení a zájem pedagogického pracovníka se pak projeví na fungování celé skupiny i prospívání jednotlivců, bez ohledu na to, jak složité kauzy musí daný vychovatel na skupině řešit. Pozice odborného vychovatele je v tomto typu zařízení jedna z nejdůležitějších. S chlapci tráví mnoho času, a to převážně v době jejich osobního volna. Zaujmout, zabavit, být oporou, umět naslouchat a zároveň zorganizovat program, být důsledným a dostatečnou autoritou vyžaduje skutečné pedagogické schopnosti.

V těchto profesích zároveň výrazně hrozí syndrom vyhoření, který nelze zcela vyloučit. Vítám proto skutečnost, že v letošním roce bude provedena série supervizí zvláště určených vychovatelům. **Doporučuji důslednější vedení a dohled vedoucího vychovatele nad plánováním a prováděním aktivit ze strany vychovatelů.**

3.2 Brigády

Zařízení by mělo dítě průběžně připravovat na samostatný život, podporovat jej ve zvládnání právních a dalších praktických záležitostí.¹⁹

Umístění chlapci hojně využívají nabídek placených brigád, se kterými je nejčastěji oslovují fyzické osoby z okolí zařízení, občasně také zaměstnanci zařízení. V drtivé většině se jedná o pomocné manuální práce. V minulosti byli chlapci zařízením pouštěni na brigády pouze tehdy, pokud se zadavatelem brigády podepsali tzv. „dohodu o občanské výpomoci“, kterou jim zařízení poskytlo. Od této praxe se ustoupilo a v současnosti zařízení ponechává zcela na chlapcích, jak se se zadavatelem domluví na průběhu a podmínkách brigády. Dle sdělení chlapců probíhá většina brigád na základě ústní dohody.

Domnívám se, že zařízení by mělo chlapce vést k tomu, aby vykonávali brigády pouze na základě sepsaných dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr²⁰, a vysvětlit jim úskalí a nelegálnost práce „na černo“. Tento postup je lépe připraví na jejich budoucí působení na trhu práce.

4. Stravování

Zaměstnanci zařízení mohou zajišťovat stravování za pomoci dětí obdobně jako v rodině, zejména snídaně, svačiny, celodenní stravování o víkendech, v době svátků apod. s tím, že současně mohou provádět nákup potravin.²¹

¹⁹ Standard 2.28.

²⁰ Viz § 7 a § 74 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů. Dle současné právní úpravy může zaměstnavatel zaměstnance pro osobní potřebu i fyzická osoba neprovozující živnost. Díky písemné dohodě se tak zaměstnavatel vyhne možnému postihu za nelegální práci. Zaměstnavatel má ale i jiné povinnosti vůči zaměstnanci (BOZP apod.). Viz např. ANDRAŠČÍKOVÁ, Mária a kol. Zákoník práce, prováděcí nařízení vlády a další související předpisy s komentářem k 1. 1. 2015. 9. aktual. vydání. Olomouc: ANAG, 2015, ISBN 978-80-7263-921-2, s. 41.

²¹ Viz § 2 odst. 2 vyhlášky, kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních.

Chlapci se v zařízení stravují primárně ve společné jídelně. Výjimkou jsou snídaně, které si vždy připravují sami. V rámci pondělního týdenního hodnocení se může výchovná skupina dohodnout, že si v některé dny připraví večeři sama. Každá výchovná skupina má základní vybavení kuchyně i prostor pro stravování. Nákup potřebných surovin zajišťuje vychovatel.

Odlíšná situace panuje v případě 6. výchovné skupiny sídlící na Domečku. Zde si chlapci připravují sami všechna jídla s výjimkou obědu. Na skupinové komunitě se chlapci domluví, kdo a co se bude který den vařit. Suroviny nakupuje vychovatel, který si od chlapců nechává nákup vybalit a zkontrolovat oproti účtence. Tím je sledováno, aby chlapci měli přehled o tom, co mají nakoupeno a o aktuálních cenách potravin. **Tento postup hodnotím jako dobrou praxi.**

Domnívám se, že zapojení dětí do výběru a přípravy každodenní stravy je jednou z žádoucích příprav na budoucí samostatný život po odchodu ze zařízení. Děti tak částečně přejímají odpovědnost za své denní povinnosti, jsou stavěny před nutnost volby a rozhodování v každodenních záležitostech a osvojují si potřebné životní dovednosti. Takový postup pak standardy doporučují jako dobrou praxi.²² **Doporučuji tedy zařízení, aby zvážilo rozšíření dobré praxe, kterou již v současnosti praktikuje v případě 6. výchovné skupiny, i mezi ostatní výchovné skupiny.**

5. Oblečení

Chlapci v zařízení nosí převážně vlastní oblečení. Pokud jim nějaké chybí, je jim přiděleno ze společného eráru. To je pak označeno osobním číslem a chlapcům již zůstává. Jinak se však postupuje v případě erárního spodního prádla a ponožek. Ty si chlapci v případě potřeby berou z koše, který je společný pro celou výchovnou skupinu. Použité spodní prádlo a ponožky pak vracejí do jiného hromadného koše k vyprání. Po vyprání se prádlo opět vrací do výchovných skupin v jednom koši. Chlapci si je mohou znovu rozebrat, bez ohledu na to, kdo je měl původně na sobě.

I když chlapci mají možnost si erární spodní prádlo a ponožky prát sami (na výchovných skupinách mají k dispozici pračky), nebo případně mohou nosit své vlastní, mělo by zařízení postupovat stejně, jako tomu je v případě ostatního oblečení ze společného eráru. Tedy v případě potřeby přidělit jednotlivým chlapcům několik kusů spodního prádla a ponožek, které budou výlučně jejich.

Opatření:

- 1) **Trvale přidělit erární spodní prádlo a ponožky konkrétním chlapcům (průběžně).**

6. Přístup k vlastním mobilním telefonům

Chlapci obecně mohou používat vlastní mobilní telefon v době osobního volna, tedy denně mezi 19. a 21. hodinou. Mimo tuto dobu pak pouze na vyžádání, pokud to nenarušuje prováděné činnosti. Pokud k tomu udělili zákonní zástupci souhlas, ukládají chlapci mobilní

²² Standardy 2.28 a 2.29.

telefony k vychovatelům. Chlapci, kteří jsou zařazeni v motivační kategorii 1²³, mohou se souhlasem vychovatele používat vlastní mobilní telefon i mimo dobu osobního volna, vyjma vyučování nebo praktického výcviku.

Domnívám se, že není žádný důvod pro omezování přístupu k vlastním mobilním telefonům. Mobilní telefon nepředstavuje předmět, který by mohl ohrozit výchovu, zdraví či bezpečnost dítěte.²⁴ Všem chlapcům by měl být přístup k mobilním telefonům umožněn prakticky neomezeně vyjma doby nočního klidu, společných aktivit, přípravy na vyučování apod.

Opatření:

- 2) Umožňovat všem chlapcům, aby měli v zásadě neomezený přístup ke svým mobilním telefonům vyjma odůvodněných případů [vyučování, praktický výcvik, noční klid, společné aktivity apod.] (průběžně).**

7. Testování na výskyt návykových látek

V případě, že u někoho z chlapců existuje podezření na požití návykové látky, vyzve jej vychovatel k odevzdání vzorku moči. V případě, že chlapec testování odmítne, je presumováno, že návykovou látku požil. Pokud chlapec vzorek vychovateli odevzdá, praxe se liší v závislosti na osobě vychovatele. Někteří vychovatelé test na přítomnost návykových látek provádí sami, někteří předají vzorek moči zdravotnici k provedení a vyhodnocení testu.

Současná praxe zařízení není v souladu se zákonem. Předně je nutno zdůraznit, že nařídít testování dítěte je ze zákona oprávněn pouze ředitel zařízení,²⁵ neboť se jedná o specifický zásah do osobní integrity dítěte. Pedagogičtí pracovníci či jiní zaměstnanci zařízení tímto oprávněním nedisponují. Souhlas zákonných zástupců s prováděním namátkových odběrů moči, který byl založen v osobní dokumentaci umístěných chlapců, na uvedeném nic nemění.

Co se týče samotného provedení testování, platí, že ředitel zařízení může ve vztahu k umístěným dětem činit pouze to, co mu dovoluje zákon. Jelikož zákon v této otázce mlčí, ředitel testování může pouze nařídít, nikoli však provést. Problematiku testování na výskyt návykových látek blíže upravuje tzv. tabákový zákon.²⁶ Podle tohoto zákona je k provedení orientačního vyšetření oprávněn např. příslušník Policie ČR, strážník obecní policie nebo zdravotnický pracovník. Odborné lékařské vyšetření pak může provést pouze poskytovatel zdravotních služeb, který splňuje podmínky pro provedení tohoto vyšetření v rámci jím poskytovaných zdravotních služeb.²⁷

23 K tomu viz kapitola 2. Hodnotící systém.

24 Ve smyslu ustanovení § 20 odst. 2 písm. d) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

25 Viz § 23 odst. 1 písm. n) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

26 Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „tabákový zákon“).

27 Viz § 22 odst. 1 a 2 tabákového zákona.

Za dané situace tedy platí, že v případě, kdy pedagogický pracovník či jiný zaměstnanec zařízení bude mít důvodné podezření, že je některý z umístěných chlapců pod vlivem návykových látek, oznámí své podezření řediteli zařízení, který případně nařídí vyšetření dotyčného chlapce. Za účelem provedení testu kontaktuje osoby k tomu oprávněné. Pokud ředitel požádá poskytovatele zdravotních služeb o provedení testování, je poskytovatel takové žádosti povinen vyhovět.²⁸

Opatření:

- 3) Provádět testování na výskyt návykových látek pouze na základě nařízení ředitele a za součinnosti osob, které jsou k provádění testování ze zákona oprávněny (průběžně).**

8. Stížnostní mechanismus

Děti s nařízenou ústavní výchovou mají právo obracet se se žádostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení. Mohou také požadovat, aby podání adresovaná příslušným dohledovým orgánům byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly jejich obsahu. Děti také mohou požádat o osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), zaměstnancem České školní inspekce (dále jen „ČŠI“), ministerstva nebo orgánu kraje, a uskutečnit jej bez přítomnosti dalších osob.²⁹

Vnitřní řád výše uvedená práva chlapců výslovně stanoví.³⁰ Chlapci však nemají k dispozici kontaktní údaje na dozorové orgány.

Opatření:

- 4) Zpřístupnit na nástěnkách ve výchovných skupinách kontakty na příslušný OSPOD, státní zastupitelství, ČŠI, ministerstvo a veřejného ochránce práv spolu s informací, že na tyto instituce se chlapci mohou obracet se svými stížnostmi, aniž by obsah podání někdo z personálu zařízení kontroloval (bezodkladně).**

28 Viz § 38 odst. 2 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

29 Viz § 20 odst. 1 písm. i) a k) zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

30 Viz kapitola 6. písm. e) a i) vnitřního řádu.

Soukromí dětí

Způsob fungování zařízení má zajišťovat dítěti ochranu jeho osobního prostoru a soukromí, mimo jiné v oblasti uchovávání osobních věcí dítěte, jejich kontroly a úklidu a v oblasti vykonávání osobní hygieny.³¹ Dítě má mít v rámci výchovné skupiny prostor, kde si může uchovávat své osobní věci uzamčené a mít k nim volný přístup. Přístup dalších osob do těchto prostor dítěte má být specifikován a měli by s ním být seznámeni pracovníci zařízení i dítě.³²

9. Informace o školním prospěchu

V některých výchovných skupinách byl na společných nástěnkách vyvěšen seznam chlapců spolu s konkrétními informacemi o jejich školním prospěchu. Stejný seznam pak byl vyvěšen na společné chodbě v části zařízení, kde probíhala výuka.

Domnívám se, že zveřejňování školního prospěchu jednotlivých chlapců není vhodné. Není mi zjevný účel, který by takové zveřejnění mělo plnit. Naopak zde vidím riziko, že by informace o školním prospěchu mohly být zneužity k šikaně mezi chlapci. Jestliže je účelem vyvěšení těchto informací seznámení chlapců s jejich vlastním prospěchem, jsem přesvědčena, že tohoto cíle lze dosáhnout způsobem, který více respektuje důvěrnou povahu těchto informací.

Opatření:

- 5) Odstranit informace o školním prospěchu chlapců z veřejně dostupných míst (bezodkladně).**

10. Pokoje dětí

Věci osobní povahy si mohou chlapci ukládat prostřednictvím skupinových vychovatelů na vychovatelně nebo v trezoru zařízení. Tato možnost je stanovena i ve vnitřním řádu.³³ Chlapci z výchovných skupin sídlících mimo hlavní budovu zařízení měli na svých pokojích uzamykatelné skříňky. Zaměstnancům Kanceláře potvrdili, že od nich mají klíče. Chlapci z výchovných skupin sídlících v hlavní budově zařízení sice také mají k dispozici uzamykatelnou skříňku, ta je však umístěna ve společné „předsíni“ a slouží spíše k ukládání oblečení a bot. **Doporučuji zařízení, aby těmto chlapcům zřídilo uzamykatelný prostor přímo v jejich pokojích, a rozšířilo tak dobrou praxi, kterou praktikuje u výchovných skupin mimo hlavní budovu zařízení.**

Vítám praxi zařízení, kdy chlapci sídlící na Domečku disponují klíčem od svých pokojů. Vychovatelé je vedou k důslednému zamykání pokojů při jejich odchodu s cílem naučit je tomuto návyku v rámci přípravy na život po odchodu ze zařízení.

31 Standard 2.22.

32 Standard 2.23.

33 Viz kapitola 2 písm. a) odst. 4 vnitřního řádu.

11. Toalety a sprchy

V některých případech zaměstnanci Kanceláře zjistili, že dveře od koupelen a WC na výchovných skupinách nejsou uzamykatelné, a to ať už z důvodu nefunkčnosti uzamykatelného mechanismu, nebo z důvodu jeho úplné absence.

Opatření:

- 6) **Vybavit toalety a koupelny funkčními uzamykatelnými mechanismy (do 1 měsíce).**

Přehled opatření k nápravě

Bezodkladně	<ul style="list-style-type: none">• Zpřístupnit na nástěnkách ve výchovných skupinách kontakty na příslušný OSPOD, státní zastupitelství, ČŠI, ministerstvo a veřejného ochránce práv spolu s informací, že na tyto instituce se chlapci mohou obracet se svými stížnostmi, aniž by obsah podání někdo z personálu zařízení kontroloval (opatření č. 4)• Odstranit informace o školním prospěchu chlapců z veřejně dostupných míst (opatření č. 5)
Průběžně	<ul style="list-style-type: none">• Trvale přidělit erární spodní prádlo a ponožky konkrétním chlapcům (opatření č. 1)• Umožňovat všem chlapcům, aby měli v zásadě neomezený přístup ke svým mobilním telefonům vyjma odůvodněných případů [vyučování, praktický výcvik, noční klid, společné aktivity apod.] (opatření č. 2)• Provádět testování na výskyt návykových látek pouze na základě nařízení ředitele a za součinnosti osob, které jsou k provádění testování ze zákona oprávněny (opatření č. 3)
Do 1 měsíce	<ul style="list-style-type: none">• Vybavit toalety a koupelny funkčními uzamykatelnými mechanismy (opatření č. 6)